

Διάλογοι! Θεωρία και πράξη στις επιστήμες αγωγής και εκπαίδευσης

Τόμ. 7 (2021)

Βιβλιοπαρουσίαση: Patton, M. Q., & Καραλής, Θ. (Επιμ.). (2021). Η παιδαγωγική της αξιολόγησης. ΙΝΕ ΓΣΕΕ

Κατερίνα Κεδράκα

doi: [10.12681/dial.28644](https://doi.org/10.12681/dial.28644)

Copyright © 2021, Κατερίνα Κεδράκα

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Κεδράκα Κ. (2021). Βιβλιοπαρουσίαση: Patton, M. Q., & Καραλής, Θ. (Επιμ.). (2021). Η παιδαγωγική της αξιολόγησης. ΙΝΕ ΓΣΕΕ. *Διάλογοι! Θεωρία και πράξη στις επιστήμες αγωγής και εκπαίδευσης*, 7, 271–274. <https://doi.org/10.12681/dial.28644>

ΒΙΒΛΙΟΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ

Patton, M. Q., & Καραλής, Θ. (Επιμ.). (2021). *Η παιδαγωγική της αξιολόγησης*. ΙΝΕ ΓΣΕΕ

Κατερίνα Κεδράκα

Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης

Το βιβλίο *Η Παιδαγωγική της Αξιολόγησης* εκδόθηκε πριν από λίγους μήνες από το Ινστιτούτο Εργασίας (ΙΝΕ) της ΓΣΕΕ, προκειμένου με τον τρόπο αυτό να τιμηθεί η εκατονταετηρίδα από τη γέννηση του Paulo Freire, ενός εμβληματικού στοχαστή στον χώρο των Επιστημών της Εκπαίδευσης, αλλά και ενός αγωνιστή για την εκπαίδευση των *καταπιεζομένων*, όρο που ο ίδιος καθιέρωσε με το βιβλίο του *Pedagogy of the Oppressed* (στην ελληνική γλώσσα: *Η Αγωγή του Καταπιεζόμενου*). Ίσως παρέλκει κάθε αναφορά στο έργο του Freire, καθώς αυτό έχει αναλυθεί σε αρκετά σημαντική έκταση στη χώρα μας, ενώ ο ίδιος ο Freire είχε επισκεφτεί την Ελλάδα στα τέλη της δεκαετίας του 1980 προσκεκλημένος της Λαϊκής Επιμόρφωσης, ενός θεσμού επηρεασμένου σε μεγάλο βαθμό από το έργο και τη δράση του. Τα βιβλία του Freire αλλά και οι παρεμβάσεις του σε διάφορες χώρες έχουν αποτελέσει όχι μόνον τη βάση για θεωρητικούς της εκπαίδευσης, ειδικά του ρεύματος της Κριτικής Παιδαγωγικής, αλλά και πηγή έμπνευσης για εκπαιδευτικούς όλων των τύπων και βαθμίδων εκπαίδευσης σε ολόκληρο τον κόσμο. Ακόμη και σήμερα, ίσως μάλιστα *ιδίως* σήμερα, οι απόψεις του Freire εξακολουθούν να είναι «ενοχλητικές», όπως για παράδειγμα στην πατρίδα του τη Βραζιλία όπου ο Μπολσονάρο έχει ξεκινήσει εδώ και χρόνια εκστρατεία για να «εξαφανιστεί» η επιρροή των ιδεών του Freire στο εκπαιδευτικό σύστημα της χώρας του. Κάτι τέτοιο είναι και απολύτως εύλογο, αλλά και εν πολλοίς αναμενόμενο, μιας και ο Freire πάντοτε ισχυριζόταν ότι η εκπαίδευση δεν μπορεί να είναι ουδέτερη, μια τεχνική και διαχειριστική πράξη «μετάδοσης» στείρων γνώσεων, αλλά, αντίθετα, στεκόταν πάντοτε ενεργά στην πλευρά εκείνων που είχαν τις λιγότερες ευκαιρίες, εκείνων που μπορούσαν και έπρεπε να αλλάξουν τη ζωή τους μέσα από την εκπαίδευση, των καταπιεζομένων.

Το υλικό του βιβλίου, έξι κείμενα θεωρητικών της αξιολόγησης αλλά και συνεργατών του Freire, προέρχεται από ένα θεματικό τεύχος της σειράς *New Directions for Evaluation*, με τίτλο *Pedagogy of Evaluation*, το οποίο επιμελήθηκε στην αγγλική έκδοση ο Michael Quinn Patton, ένας από τους σημαντικότερους θεωρητικούς της αξιολόγησης, που όπως ο ίδιος αναφέρει το έργο του έχει επηρεαστεί σε μεγάλο βαθμό από τις ιδέες του Paulo Freire. Η επιμέλεια της ελληνικής έκδοσης έχει γίνει από τον Θανάση Καραλή, Καθηγητή στο Πανεπιστήμιο Πατρών, ο οποίος και προλογίζει την ελληνική έκδοση του τεύχους

Υπεύθυνη επικοινωνίας: Κατερίνα Κεδράκα, kkedraka@mbg.duth.gr, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια, Τμήμα Μοριακής Βιολογίας και Γενετικής, Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης

με αναφορές τόσο στο υλικό του βιβλίου όσο και στην εμβέλεια των ιδεών του Freire, διεθνώς αλλά και στην Ελλάδα, στον χώρο της εκπαίδευσης αλλά και της αξιολόγησης.

Ο πυρήνας της προβληματικής που θέτει το συγκεκριμένο βιβλίο είναι στην πραγματικότητα το τρίτο κεφάλαιο, το οποίο έχει συγγραφεί από τον ίδιο τον M. Q. Patton. Εκεί ο επιμελητής της αγγλικής έκδοσης σε ένα κείμενο σαράντα περίπου σελίδων, επιχειρεί να αποκωδικοποιήσει τις δυνητικές επιδράσεις του έργου του Freire πάνω στη θεωρία και πράξη της αξιολόγησης. Αντλώντας υλικό κυρίως από το *Pedagogy of the Oppressed*, διασυνδέει τις ιδέες του Freire με τις θεωρητικές προσεγγίσεις των τελευταίων πενήντα περίπου ετών στο πεδίο της αξιολόγησης, επιτυγχάνοντας να διατυπώσει δέκα αρχές που κατά την άποψή του συγκροτούν αυτό που αποκαλεί ένα ολιστικό φρεϊρικό πλαίσιο για την αξιολόγηση, με άλλους όρους ένα πλαίσιο για τη διεξαγωγή αξιολογήσεων με βάση τις θεωρητικές προσεγγίσεις του Freire. Θεωρούμε ότι αξίζει να αναφερθούν αυτές οι αρχές, έστω και εν συντομία. Η αξιολογική σκέψη είναι ανάγκη να υπηρετεί την κριτική συνειδητοποίηση, η οποία ενυπάρχει κυρίως στις κοινότητες –και σίγουρα όχι μόνον στα άτομα. Κατά την αξιολόγηση με βάση αυτές τις αρχές, ενοποιούνται ο αναστοχασμός με τη δράση, το αντικειμενικό με το υποκειμενικό, η σκέψη με το συναίσθημα. Η παιδαγωγική της κριτικής συνειδητοποίησης είναι συν-εμπρόθετη διαδικασία για όλους τους εμπλεκόμενους, μια συλλογική διεργασία αναστοχασμού προσανατολισμένη στην αλλαγή. Επίσης, η Κριτική Παιδαγωγική θεωρείται αδιαλείπτως αξιολογική, ενώ κάθε αξιολόγηση, όπως και κάθε παιδαγωγική είναι θεμελιωδώς πολιτική. Εν κατακλείδι, ο M. Q. Patton καλεί τους αναγνώστες να διερωτηθούν ποια είναι η δική τους παιδαγωγική της αξιολόγησης, καθώς θεωρεί, όπως αναφέρει, κάθε αξιολόγηση ως εγγενώς και πρωτίστως μια παιδαγωγική αλληλεπίδραση.

Επιλέξαμε να εκκινήσουμε από το κείμενο του M. Q. Patton, γιατί αυτό είναι, κατά την αντίληψή μας, ο αρμός της προβληματικής ολόκληρου του βιβλίου. Σχεδόν όλοι/ες οι συγγραφείς συνδέουν τα δικά τους κείμενα με τις αρχές που αυτός διατυπώνει στο τρίτο κεφάλαιο. Για παράδειγμα, στο πρώτο κεφάλαιο που έχει συγγράψει ο Moacir Gadotti, ένας από τους στενότερους συνεργάτες του Freire, Καθηγητής στο Πανεπιστήμιο του Σάο Πάολο και Διευθυντής του Ινστιτούτου Paulo Freire, σχολιάζονται κριτικά ορισμένες από τις αρχές που έχει διατυπώσει ο M. Q. Patton, καταλήγοντας στη διαπίστωση ότι «οι αρχές και οι υποθέσεις για τη λαϊκή εκπαίδευση ... αποτελούν επίσης τα θεμέλια της συμμετοχικής διαλογικής αξιολόγησης», ενώ εκπαίδευση και αξιολόγηση αποτελούν κατά τον Gadotti «αλληλένδετα ζητήματα σκοπού και ποιότητας», αρκεί τόσο οι σκοποί όσο και το περιεχόμενο της ποιότητας να μην είναι ουδέτερα, σύμφωνα με την φρεϊρική προσέγγιση.

Το δεύτερο, το τέταρτο και το πέμπτο κεφάλαιο αποτελούν στην πραγματικότητα μια ανάλυση εφαρμοσμένων διαδικασιών αξιολόγησης, από στενούς συνεργάτες του Freire ή θεωρητικούς που έχουν εμπνευστεί από το έργο

του. Στο δεύτερο κεφάλαιο οι συγγραφείς, με μακρόχρονη εξειδίκευση στη διεξαγωγή αξιολογήσεων, αναλύουν την αξιολόγηση ενός προγράμματος για τα παιδιά του δρόμου στη Βραζιλία τα τέλη της δεκαετίας του 1980. Πρόκειται για ένα παράδειγμα αξιολόγησης με ιδιαίτερα μεγάλη αξία, καθώς αναδεικνύει το πώς οι αξιολογήσεις μπορούν να γίνονται με και για τους επωφελούμενους των δράσεων –και όχι στο όνομά τους. Είναι χαρακτηριστικό ότι οι αξιολογητές των δράσεων για τα παιδιά του δρόμου, αποκαλούσαν τους εαυτούς του αξιολογητές του δρόμου, λόγω της ιδιαίτερα εκτεταμένης εμπλοκής τους με τις διεργασίες του προγράμματος, αλλά και λόγω του ρόλου που επεφύλασσαν για τους επωφελούμενους των δράσεων. Από μεθοδολογική άποψη έχει μεγάλη αξία το πώς διαμορφώθηκαν οι δείκτες που χρησιμοποιήθηκαν για αυτή την αξιολόγηση, με συνεχή και ουσιαστική συμμετοχή των επωφελουμένων. Οι Thereza P. Firme και Vathsala I. Stone κλείνουν το κεφάλαιό τους αναφέροντας ότι μέσω παρόμοιων δράσεων, ίσως κάποτε η έκφραση «η θέση του παιδιού είναι στο σχολείο» να αλλάξει σε «η θέση του σχολείου είναι μέσα στο παιδί».

Το τέταρτο κεφάλαιο επιβεβαιώνει πως το μεγαλύτερο μέρος του βιβλίου αποτελεί έναν διάλογο των συγγραφέων με τις δέκα αρχές που διατύπωσε ο M. Q. Patton. Ο ένας από τους δύο συγγραφείς του βιβλίου, ο Claudius Ceccon, ήταν στενός συνεργάτης και συναγωνιστής του Paulo Freire ήδη από τα πρώτα χρόνια της δραστηριοποίησής του, μάλιστα εξορίστηκαν μαζί το 1964 μετά το στρατιωτικό πραξικόπημα στη Βραζιλία. Το κεφάλαιο αφορά μια από τις πιο σημαντικές παρεμβάσεις του Freire, το πρόγραμμα αλφαριθμητισμού στη Γουινέα Μπισάου, μετά από πρόσκληση της επαναστατικής κυβέρνησης, αμέσως μετά την ανεξαρτητοποίηση της χώρας. Το πρόγραμμα διήρκεσε από το 1975 έως το 1980, συντονίστηκε από τον ίδιο τον Freire, ενώ ο Ceccon συμμετείχε σε όλες τις δράσεις και σε όλες τις επιτόπιες επισκέψεις στη χώρα. Οι συγγραφείς αφιερώνουν ένα μεγάλο μέρος του κεφαλαίου στο να τεκμηριώσουν ποιες από τις αρχές που διατύπωσε ο M. Q. Patton επιβεβαιώνονται από την εμπειρία του προγράμματος της Γουινέα Μπισάου, καταλήγοντας στο συμπέρασμα ότι οκτώ από τις δέκα αρχές είναι άμεσα ορατές στο πρόγραμμα, προτείνοντας, μάλιστα, και δύο επιπλέον αρχές με βάση την εμπειρία αυτή.

Στο πέμπτο κεφάλαιο παρουσιάζεται η μέθοδος που εφαρμόστηκε για την αξιολόγηση του προγράμματος και της μεθοδολογίας Telessala στη Βραζιλία, ένα πρόγραμμα στο οποίο συμμετείχε σε μεγάλο βαθμό ο Paulo Freire, με τον οποίο συνεργάστηκε στενά η συγγραφέας του κεφαλαίου, Vilma Guimaraes. Η ίδια αναφέρει ότι στη διαδρομή της αμφισβήτησε στην πράξη την κυρίαρχη εκπαίδευση και τα μοντέλα αξιολόγησης, παρουσιάζοντας και προτείνοντας εναλλακτικές προσεγγίσεις. Σύμφωνα με τη συγγραφέα, από τις δέκα αρχές του M. Q. Patton, οι επτά είναι άμεσα ορατές στην αξιολόγηση του Telessala, αυτό μάλιστα το τεκμηριώνει με αναφορές σε συγκεκριμένα στοιχεία του προγράμματος και της αξιολόγησής του.

Στο έκτο και τελευταίο κεφάλαιο του βιβλίου ένας άλλος σημαντικός θεωρητικός της αξιολόγησης, ο David Fetterman, εισηγητής της προσέγγισης της ενδυναμωτικής αξιολόγησης (empowerment evaluation), τεκμηριώνει το γιατί ένα ρεύμα αυτής της προσέγγισης, η μετασχηματίζουσα ενδυναμωτική αξιολόγηση, μαζί με τη φρεϊρική παιδαγωγική αποτελούν μορφές μετασχηματίζουσας εκπαίδευσης, δημιουργώντας περιβάλλοντα που ευνοούν την ενδυνάμωση των ανθρώπων. Θεωρεί ότι και οι δύο τοποθετούνται απέναντι από την «κουλτούρα της σιωπής», ουσιαστικά, ένα γενικευμένο σύστημα πεποιθήσεων που υπονομεύει και υποτιμά ολόκληρες ομάδες ανθρώπων, όπως αναφέρει. Κατά τον Fetterman πρόκειται για δύο χειραφετικές προσεγγίσεις, στις οποίες εντοπίζει ως ουσιώδη κοινά χαρακτηριστικά, την κριτική σκέψη και συνειδητοποίηση, τον αυθεντικό διάλογο και τη δράση.

Καταλήγοντας, θεωρούμε ότι η έκδοση αυτή του ΙΝΕ ΓΣΕΕ δεν συνεισφέρει απλώς στο να τιμηθεί η εκατονταετηρίδα της γέννησης του Paulo Freire, αλλά συνιστά μια σημαντική παρέμβαση στον επιστημονικό διάλογο και στη χώρα μας, μια παρέμβαση, όμως, που δεν είναι ουδέτερη, αλλά φορτισμένη από τις ιδέες, το έργο και τη διαδρομή του Freire, μια παρέμβαση που κινείται στον αντίποδα των τεχνοκρατικών και διαχειριστικών προσεγγίσεων για την αξιολόγηση. Όπως χαρακτηριστικά επισημαίνει στο εισαγωγικό του σημείωμα ο επιμελητής της ελληνικής έκδοσης: «Αν μια άλλη εκπαίδευση είναι εφικτή, αν η εκπαίδευση μπορεί να μην είναι κατήχηση και μετάδοση, αλλά να οδηγεί στη χειραφέτηση και την απελευθέρωση, κατά πόσο είναι εφικτή μια άλλη αξιολόγηση, που δεν είναι ουδέτερη, που οδηγεί σε επίγνωση, σε κριτική συνειδητοποίηση, σε διαφορετικά ισοζύγια εξουσίας, σε έναν άλλο ρόλο τελικά αυτής της ίδιας της αξιολόγησης». Σημειώνουμε, μάλιστα, ότι το βιβλίο είναι διαθέσιμο χωρίς κόστος από το ΙΝΕ ΓΣΕΕ (<https://www.inegsee.gr/ekdosi/i-pedagogiki-tis-axiologisis/>) και επομένως, εύκολα προσβάσιμο από κάθε ενδιαφερόμενο/η για μορφές και προσεγγίσεις αξιολόγησης που μπορούν να εφαρμοστούν και πέραν της τυπικής εκπαίδευσης και σε πλαίσια μη τυπικής εκπαίδευσης, αλλά και σε προγράμματα και δράσεις.